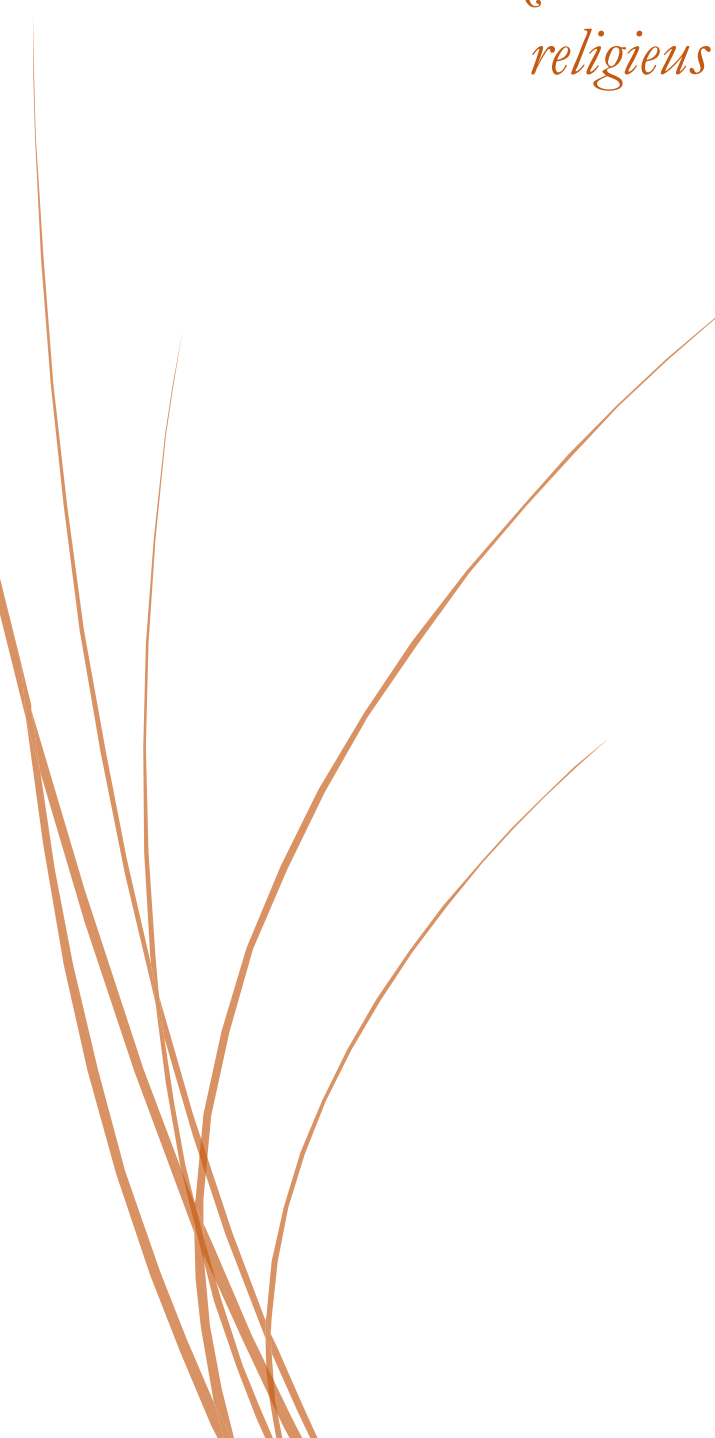

‘Ik geloof dat ik geloof’

*Een overzicht van onderwijs over vrijzinnigheid en
religieus humanisme binnen en buiten de
Nederlandse universiteiten*

*2022-2023 –
en volgende jaren*

Inhoud

Inleiding	3
1. Religie in de seculiere tijd: jodendom, christendom, islam, humanisme.....	4
2. Religieus Humanisme: De spelende mens.....	5
3. Liberal Theology in (Post)modernity	6
4. Dialogen over de moed tot kwetsbaarheid.....	7
5. Oriëntatietraject theologie en levensbeschouwing.....	8
6. Seminarietraject.....	9
7. Vrijheid – Verbeelding – Zin zoeken: De toekomst van het vrijzinnig gedachtegoed	10
8. De mens als vraag naar de mens. Denkers tussen humanisme en religie in de westerse cultuurgeschiedenis.....	11
9. Religieus Humanisme: Een tocht door de tijd.....	11
10. De verborgen kracht van verwondering en verbeelding.....	13
11. De Vrijzinnige Lezing.....	13

Deze brochure is een uitgave van het Vrijzinnig Universitair Netwerk (VUN)

Het VUN bestaat uit:

Hans Alma

Christa Anbeek

Rick Benjamins

Enrieke Damen

Chris Doude van Troostwijk

Wim Drees

Pieter Dronkers

Manuela Kalsky

Laurens ten Kate

Frits de Lange

Arie Molendijk

Hetty Zock

Neem voor meer informatie contact op met de assistent van het VUN, Madeleine Roelfsema:
madeleine.roelfsema@gmail.com

Inleiding

In deze brochure presenteren de leden van het *Vrijzinnig Universitair Netwerk* de highlights van hun onderwijs, binnen de universiteiten waar zij werkzaam zijn, maar ook daarbuiten, in open collegereeksen, trainingen en lezingen voor een breed publiek.

In hun onderwijs belichten zij de vrijzinnige en religieuze stem in de theologie, de religiestudies en de filosofie, maar ook in de praktijk van geloofsgemeenschappen in de 21ste eeuw. Die stem stelt meer vragen dan dat zij antwoorden in petto heeft: wat is de plaats en de rol van religie in de moderne, seculiere tijd?

Het Vrijzinnig Universitair Netwerk bestaat uit hoogleraren en universitair docenten in Nederland. Het netwerk is opgericht in 2014 en wordt door de Stichting Stimulering Vrijzinnig Gedachtegoed organisatorisch en financieel ondersteund. Het netwerk streeft ernaar het onderwijs en onderzoek naar nieuwe betekenissen en praktijken van vrijzinnigheid en humanisme te versterken.

De elf modules en cursussen die we hieronder kort aan u voorstellen, reflecteren dit streven. U wordt, indien meer informatie gewenst is, telkens doorgeleid naar de websites van de instituten die het desbetreffende onderwijs organiseren. De eerste drie cursussen zijn universitaire modules, dan volgen een oriëntatietraject en seminarietraject in de vrijzinnige theologie en pastoraat, en de laatste zes zijn open lezingen en cursussen voor een breed publiek. Zo opent zich in de volgende bladzijden een spannende waaier van thema's en benaderingen:

1. Religie in de seculiere tijd: hoe verhoudt het humanisme zich tot de aloude religieuze tradities van jodendom, christendom en islam?
2. De betekenis van het spel en de spelende mens in het religieus humanisme
3. De geschiedenis van de vrijzinnige theologie en haar relatie tot het moderne en postmoderne denken
4. Contrastervaringen en kwetsbaarheid vanuit vrijzinnig perspectief bestudeerd en in dialoogtrainingen geactualiseerd
5. Kennismaking met theologie en levensbeschouwing in vrijzinnig perspectief
6. Een seminarietraject als opleiding tot vrijzinnig voorganger, pastoraal werker of geestelijk verzorger
7. Vrijheid, verbeelding en zin zoeken, in gesprek met toonaangevende denkers als Taylor, Kearney, Rosa en Arendt
8. Denkers in het grensgebied tussen humanisme en religie die allen experimenteren met een nieuw, vrijzinnig beeld van de naar zichzelf vragende mens
9. De geschiedenis en de toekomst van het religieus humanisme
10. De kracht van verwondering, praktisch verkend in een 'verbeeldingscyclus' en in 'kijkgesprekken'
11. Een kijk op vernieuwende, vrijzinnige theologie uit binnen- en buitenland: de jaarlijkse Vrijzinnige lezing

1. Religie in de seculiere tijd: jodendom, christendom, islam, humanisme

Is humanisme een ouderwets woord geworden, of kan het in deze tijd nieuwe betekenissen krijgen? En hoe zit het met de relatie tussen humanisme en religie in onze tijd? Deze bachelormodule aan de Universiteit voor Humanistiek vormt een stevige inleiding in de vrijzinnige theologie, de religiestudies, de cultuurgeschiedenis en de godsdienstfilosofie.

We gaan in op de historische overgang van ‘mythos’ naar ‘logos’ en op de theorie van de ‘axiale wending’ in de westerse geschiedenis. We doen dat aan de hand van denkers als Charles Taylor en Ninian Smart. We verdiepen ons in verschillende betekenissen van vrijzinnige religiositeit en humanisme, van de oudheid tot nu: zo verschijnen vrijzinnigheid en humanisme soms als wereldbeeld of levensbeschouwing, soms als beschavingsideaal, dan weer als persoonlijke levensstijl of als politieke beweging van emancipatie.

Daarna concentreren we ons op de drie religieuze tradities die op de westerse cultuur hun stempel hebben gedrukt: de joodse, christelijke en islamitische traditie. Deze religieuze ‘configuraties’ worden telkens vergeleken met het humanisme. Ze worden eerst behandeld vanuit hun verhaaltradities, in het bijzonder hun schepping- en oorsprongsverhalen, en de invloed die deze oerverhalen nog steeds hebben op ons beeld van de mens, van de natuur, van goed en kwaad en man en vrouw. Vervolgens is er aandacht voor de theologie van deze religies, voor hun sociaal-politieke geschiedenis tot in de huidige tijd, en voor hun relatie met kunst, literatuur en muziek.

Het boek *25 Eeuwen theologie: teksten en toelichtingen* zal hier de rode draad zijn.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Universiteit voor Humanistiek
<i>Locatie</i>	Kromme Nieuwegracht 29 te Utrecht
<i>Docenten</i>	Prof. dr. Laurens ten Kate en dr. Abdelilah Ljamai
<i>Data</i>	Elk jaar, begin september – half november
<i>Ingangseisen</i>	VWO/HBO/toehoorder
<i>Niveau</i>	Bachelor universiteit
<i>Kosten</i>	Geen
<i>Te behalen</i>	7,5 ECTS
<i>Aanmelden</i>	https://www.uvh.nl/aanmelding-cursus
<i>Meer informatie</i>	https://progressnet.nl/UVH/catalogus/onderwijs?id=1461334&index=0

2. Religieus Humanisme: De spelende mens

Hoe kan speelse religiositeit mensen helpen zo te leven dat ook andere levensvormen tot bloei kunnen komen?

Religieus humanisme reflecteert op fundamentele vragen over mens-zijn in relatie tot de wereld waarvan wij deel uitmaken in al haar schoonheid, kwetsbaarheid, weerbarstigheid en mogelijkheden voor transformatie. Nadenken over het religieuze vertrekt in deze traditie vanuit menselijke ervaringen en heeft betrekking op expliciete waardenoriëntaties van waaruit mensen vorm geven aan duurzaam, compassievol leven en samenleven.

Hoe kan dit optimaal vorm gegeven worden, mede gezien de onontkoombaarheid van falen en lijden? Hoe kunnen mensen zo leven dat ook andere levensvormen tot bloei kunnen komen? De cursus neemt kwetsbaarheid en feilbaarheid als uitgangspunt in het verkennen van de hoop dat opnieuw beginnen steeds weer mogelijk is. We onderzoeken de mogelijkheden die verbeelden en spelen in dit opzicht bieden. We verkennen theoretische benaderingen van verbeelden en spelen in relatie tot levensbeschouwelijk zoeken en religies. Grondleggende denkers die behandeld worden zijn de humanistische filosofen John Dewey en Hannah Arendt.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit Religie en Theologie
<i>Locatie</i>	De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam, zaal nader bekend te maken
<i>Docenten</i>	Prof.dr. Hans Alma, Prof.dr. Christa Anbeek
<i>Data</i>	In principe ieder jaar, november en december
<i>Ingangseisen</i>	Bachelor op HBO of WO niveau
<i>Niveau</i>	Premaster
<i>Kosten</i>	Via contractonderwijs: €600,-
<i>Te behalen</i>	6 ECTS Bewijs van deelname bij contractonderwijs na voldoende gemaakte toets
<i>Aanmelden</i>	Mail naar Hans Alma: h.a.alma@vu.nl
<i>Meer informatie</i>	https://studiegids.vu.nl/NL/vakken/2021-2022/G_BATRSAL059#/#/

3. Liberal Theology in (Post)modernity

‘Liberal theology’ evolved in various discussions since the nineteenth century. It is a modern way of doing theology which has to face the challenges of postmodernism.

In this course, we will ask what liberal theology is and how it can be meaningful today. In the nineteenth century, liberal theology was mainly defined by its discussion with orthodox supernaturalism and Biblicism. At the beginning of the twentieth century it was sharply criticized by dialectical theologians, who forced it to redefine itself. In the course of the twentieth century liberal theology was criticized for being bourgeois by liberation theology, and fell victim to sharp critique from the postmodern side. Yet, a liberal theological tradition developed that tries to mediate Christianity and (post)modern culture.

Of course, we will pay attention to liberal theology’s great scholars: Schleiermacher, Troeltsch and Tillich. We will especially focus, though, on liberal theology’s relation to postmodern modern thought, which criticizes liberal theology for being modern, i.e. upholding a universalistic view on humanity, taking its starting point from the subject, and claiming general validity for its religious point of view. Moreover, the drawbacks of modernity have become all too clear. Modernity was not just progress, but oppression, colonialism and pollution as well. We will draw most of our attention to the work of Richard Kearney, John Caputo and Catherine Keller, whose theology presupposes a liberal theology, yet incorporated a postmodern point of view while still upholding a religious perspective.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	PThU
<i>Locatie</i>	Groningen
<i>Docent</i>	Prof. dr. Rick Benjamins
<i>Data</i>	Ieder jaar, vrijdagen in september – oktober
<i>Ingangseisen</i>	Kennis, inzicht en vaardigheden op het niveau van een graad bachelor WO
<i>Niveau</i>	Master
<i>Kosten</i>	Geen
<i>Te behalen</i>	7,5 EC
<i>Aanmelden</i>	studentenzaken@pthu.nl
<i>Meer informatie</i>	https://osiris.pthu.nl/osiris_student_pthuprd/OnderwijsCatalogusZoekeCursus.do

4. Dialogen over de moed tot kwetsbaarheid

Leren over én oefenen met dialogen over kwetsbaarheid. Welke schatten worden zichtbaar?

De kwetsbaarheid van het leven manifesteert zich dikwijls in *contrastervaringen*, ontregelende en openbrekende ervaringen. Diep ingrijpende ervaringen, waarbij kwetsbaarheid, eindigheid, niet-maakbaarheid, machteloosheid, maar ook schoonheid, verrukking en verwondering zich manifesteren brengen ons in een ‘tussen gebied’. Dit onbekende gebied kenmerkt zich

doordat het ‘oude’ niet meer werkt en het ‘nieuwe’ nog niet ontdekt is. In ontregelende en openbrekende ervaringen wordt voelbaar wat er toe doet in het menselijk bestaan (soms omdat het er niet is). De zoektocht die volgt gaat over hoe we over en weer dit belangrijke kunnen verwoorden of op andere wijze tot uitdrukking kunnen brengen, en ons leven ernaar inrichten.

Levensbeschouwingen kun je zien als praktijken rondom ingrijpende ervaringen van menselijk bestaan en de vragen die zij oproepen. Deze fundamentele vragen zijn bijvoorbeeld: Wat is van uitiem belang? Wat is de plek van de mens te midden van alles wat er is? Wie is de mens? Hoe kunnen wij ons verhouden tot lijden en onrecht? Wat inspireert ons? Hoe kunnen wij goed samenleven? Naar welke toekomst streven wij?

In deze module verdiepen studenten zich in de theoretische onderbouwing van een dialogische theologie van kwetsbaar leven. Praktisch oefenen zij door de etappes te spelen van het dialoogspeel Tussen zon en maan. Over ervaringen van schoonheid en chaos.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Arminius Instituut Vrije Universiteit
<i>Locatie</i>	Landelijk Bureau Remonstranten Utrecht
<i>Docent</i>	Prof. dr. Christa Anbeek
<i>Data</i>	Tien vrijdagmiddagen tussen januari-mei 2023
<i>Ingangseisen</i>	Bachelor theologie, filosofie, humanistiek
<i>Niveau</i>	Master, post-master
<i>Kosten</i>	€645,- (voor degenen die nog geen collegegeld betalen aan een universiteit)
<i>Te behalen</i>	6 ECTS
<i>Aanmelden</i>	https://arminiusinstituut.remonstranten.nl/
<i>Meer informatie</i>	https://arminiusinstituut.remonstranten.nl/

5. Oriëntatietraject theologie en levensbeschouwing

Een kennismaking met theologie en levensbeschouwing in vrijzinnig perspectief in anderhalf jaar op zaterdagen.

Een vernieuwd traject van 1.5 jaar verdeeld over 25 zaterdagen, een start‘weekend’ en een slot-‘weekend’. Het oriëntatietraject biedt een (nadere) kennismaking met theologie en levensbeschouwing, waarbij studenten zoveel

mogelijk wegwijs gemaakt worden om een eigen weg en – indien gewenst - een mogelijk vervoltraject elders te kunnen gaan. Vooral gericht op mensen die zich in een wat latere fase van hun leven op dit gebied willen (her)oriënteren in een ruimdenkende omgeving, bijvoorbeeld in aansluiting op vrijwilligerswerk of voor verbreding van professionele inzet.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Opleidingsinstituut voor theologie, levensbeschouwing en geestelijke begeleiding in Vrijzinnig Perspectief (OVP)
<i>Locatie</i>	De Woudkapel, Beethovenlaan 21, 3723 JJ Bilthoven
<i>Docenten</i>	13 docenten, zie verder website www.instituutovp.nl
<i>Data</i>	25 zaterdagen tussen september 2022 en februari 2024, plus twee etmalen in conferentiecentrum.
<i>Ingangseisen</i>	HBO denk, schrijf- en studieniveau
<i>Niveau</i>	HBO denk, schrijf- en studieniveau
<i>Kosten</i>	€2.150,- voor het totale traject (excl. studieboeken)
<i>Te behalen</i>	Certificaat
<i>Aanmelden</i>	Via website of studiesecretariaat@instituutovp.nl
<i>Meer informatie</i>	www.instituutovp.nl

6. Seminarietraject

Je bekwamen in (spirituele en praktische) facetten van het vak van voorganger, pastoraal werker of geestelijk begeleider.

Het seminarietraject is gericht op professionals met een eerdere, relevante OVP-opleiding of een

relevante hbo- of universitaire opleiding en die zich nader willen bekwamen in enige (spirituele en praktische) facetten van het vak van voorganger, pastoraal werker of geestelijk begeleider. Het traject omvat naar verwachting 8-10 zaterdagen plus een studie-etmaal in een conferentiecentrum.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Opleidingsinstituut voor theologie, levensbeschouwing en geestelijke begeleiding in Vrijzinnig Perspectief (OVP)
<i>Locatie</i>	De Woudkapel, Beethovenlaan 21, 3723 JJ Bilthoven
<i>Docenten</i>	dr. J.H. Sonderen (rector) en meerdere vakdocenten
<i>Data</i>	Naar verwachting voorjaar 2024
<i>Ingangseisen</i>	Professionals met een eerdere, relevante OVP-opleiding of een relevante hbo- of universitaire opleiding die zich nader willen bekwamen in enige (spirituele en praktische) facetten van het vak van voorganger, pastoraal werker of geestelijk begeleider. Mogelijk gelden extra toegangseisen voor kandidaten met een opleiding van buiten het OVP.
<i>Niveau</i>	HBO+
<i>Kosten</i>	Nog niet bekend, naar verwachting tussen €1.500,- en €2.000,-
<i>Te behalen</i>	Nog niet bekend.
<i>Aanmelden</i>	Zie www.instituutovp.nl of via studiesecretariaat@instituutovp.nl
<i>Meer informatie</i>	www.instituutovp.nl

7. Vrijheid – Verbeelding – Zin zoeken: De toekomst van het vrijzinnig gedachtegoed

In deze vier open colleges worden actuele kernvragen en -thema's uit het vrijzinnig gedachtegoed vanuit de filosofie en de theologie behandeld. Daarbij staan in ieder college één of meer belangrijke denkers centraal. Het zijn interactieve colleges met veel beeld en muziek, en we lezen gezamenlijk korte kernpassages uit het werk van de behandelde denkers.

In september en oktober 2021 verzorgde Laurens ten Kate de basis cursus; hij bracht de drie kernthema's van zijn onderzoek en onderwijs van de laatste jaren naar buiten: vrijheid, verbeelding, zin zoeken. Dat onderzoek verricht hij vanuit zijn bijzondere leerstoel 'Vrijzinnige religiositeit en humanisme', gevestigd door de Stichting Stimulering Vrijzinnig Gedachtegoed.

Nu volgt er een verdiepingstraject waarin we enkele van de besproken denkers echt gaan lezen: Charles Taylor, Richard Kearney, Hartmut Rosa en Hannah Arendt. De cursus verschaft inzicht in hoe zingeving en spiritualiteit in de huidige tijd worden ervaren en in de praktijk gebracht, en levert instrumenten aan om, aan de hand van het werk van belangrijke, vernieuwende wetenschappers op dit gebied, nieuwe betekenissen van religiositeit en religieus humanisme te ontwikkelen in de eigen werkomgeving.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Universiteit voor Humanistiek
<i>Locatie</i>	Kromme Nieuwegracht 29 te Utrecht
<i>Docent</i>	Prof. dr. Laurens ten Kate
<i>Data</i>	30 september, 14, 21 en 28 oktober 2022. Naar verwachting komt er een vervolgtraject in september en oktober 2023, steeds op vrijdagmiddagen van 15-17 uur. Inclusief koffie en thee en een borrel na afloop.
<i>Ingangseisen</i>	Geen. Het is geen vereiste de basis cursus gevolgd te hebben.
<i>Niveau</i>	De cursus is bedoeld voor een brede groep geïnteresseerden: iedereen die zich bezighoudt met de spanning tussen religie en secularisering in onze laat-moderne wereld, en die deze spanning in zijn of haar leven en werk tegenkomt. Speciaal nodigen we voorgangers, pastoraal-werkers en geestelijk verzorgers uit.
<i>Kosten</i>	€20 per college. Indien u voor de gehele reeks inschrijft, is de prijs €60. Studenten hebben gratis toegang.
<i>Te behalen</i>	De cursus wordt geaccrediteerd door de SKGV en professionals die onder dit register vallen kunnen dus studiepunten krijgen in het kader van nascholing.
<i>Aanmelden</i>	https://uvh.paydro.com/verdiepingstraject-vrijheid-verbeelding-zin-zoeken
<i>Meer informatie</i>	https://voormeervrijzinnigheid.nl/2020/12/17/vrijheid-verbeelding-zin-zoeken-de-toekomst-van-het-vrijzinnig-gedachtegoed/

8. De mens als vraag naar de mens. Denkers tussen humanisme en religie in de westerse cultuurgeschiedenis

In deze jaarlijkse achtdelige cursus bestuderen we denkers die bewust of onbewust laveren tussen een spirituele en een aardse, een religieuze en een seculiere visie op het leven en op de wereld.

We beginnen in november 2022 met de vroegste denkers over de spannende verbinding tussen humanisme en religie: van Mozes tot Efraïm de Syriër. We zullen ontdekken dat het geloof in de mens noch het afscheid van de goden nieuwe waarheden en zekerheden opleveren. Integendeel: de mens wordt voor zichzelf meer en meer een

vraag. Dat gold voor Socrates in de oudheid, voor Augustinus in de middeleeuwen, voor Erasmus en Pascal in de renaissance en de vroegmoderne tijd; en het komt als maar sterker naar voren als we langzamerhand onze tijd binnentreden.

De volgende denkers komen ter sprake:

1. Mozes: God die de mens bevrijdt van... de goden
2. Plato: De wereld van de goden en de wereld van de mensen
3. Aristoteles: De wereld als vat van mogelijkheden
4. Mattheüs: De hemel op aarde
5. Seneca en Lucretius: Het afscheid van de goden
6. Marcion: De ware en de valse god
7. Athanasius: Wie is onze God?
8. Efraïm de Syriër: De poëzie van de schepping

De cursus bestaat uit een interactief college waarin tevens fragmenten van de behandelde denkers worden bestudeerd. Het boek *25 eeuwen theologie: teksten en toelichtingen* dient daarbij als handleiding. Het geheel wordt geïllustreerd met beeld en muziek.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Hovo Utrecht
<i>Locatie</i>	Binnenstad Utrecht. Wordt later bekend gemaakt
<i>Docent</i>	Prof. dr. Laurens ten Kate
<i>Data</i>	17, 24 november, 1, 8, 15 december 2022; 12, 19 en 26 januari 2023. Daarna ieder jaar van november tot januari.
<i>Ingangseisen</i>	Geen
<i>Niveau</i>	Geen specifiek niveau. Er is geen specifieke voorkennis vereist. De docent poogt het onderwerp zo toegankelijk mogelijk te presenteren met regelmatige herhaling van de stof. Gelegenheid tot vragen en gedachtewisseling.
<i>Kosten</i>	€280,-
<i>Te behalen</i>	Er is geen diploma aan deze cursus verbonden.
<i>Aanmelden</i>	https://www.hovoutrecht.nl/
<i>Meer informatie</i>	Precieze informatie over deze cursus en mogelijkheid tot aanmelden zijn vanaf zomer 2022 beschikbaar op https://www.hovoutrecht.nl/

9. Religieus Humanisme: Een tocht door de tijd

Wat is de historische en actuele betekenis van religieus humanisme?

De term religieus humanisme klinkt regelmatig in relatie tot vrijzinnig protestantisme. Het Apostolisch Genootschap noemt zich sinds 2015 een plaats voor religieus-humanistische zingeving en onderzoekt wat de betekenis daarvan is in de huidige samenleving. Vanuit een algemene theorie van zingeving en

levensbeschouwing, verkennen we in deze cursus de hedendaagse relevantie van religieus humanisme. Daartoe worden zes bouwstenen van religieus humanisme besproken, die gebaseerd zijn op het denken van de filosoof John Dewey. Ook worden de historische wortels van religieus humanisme onderzocht in de bredere context van humanisme en vrijzinnigheid. Hoe verhoudt bijvoorbeeld het bijbels humanisme van de Renaissance zich tot wat we nu als kernwaarden van religieus humanisme onderscheiden? Hoe is van oudsher de relatie tot kunst en wetenschap? Hoe kunnen we de rol van verbeelding in religieus humanisme begrijpen, ook vanuit de eigen ervaring? Met dit alles wordt zeer interactief gewerkt.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Apostolisch Genootschap
<i>Locatie</i>	Landgoed Berg en Dal, Baarn
<i>Docenten</i>	Prof. dr. Hans Alma en Drs. Jos de Wit
<i>Data</i>	4 zaterdagen van 10.30 tot 15.15 uur in najaar 2022
<i>Ingangseisen</i>	Geen
<i>Niveau</i>	De cursus is bedoeld voor iedereen die interesse heeft in religieus humanisme. De cursus stelt geen eisen qua vooropleiding maar vraagt wel voorbereiding in de vorm van het lezen van populair wetenschappelijke teksten.
<i>Kosten</i>	Nader te bepalen
<i>Te behalen</i>	Certificaat
<i>Aanmelden</i>	Mail naar Hans Alma: h.a.alma@vu.nl
<i>Meer informatie</i>	Mail naar Hans Alma: h.a.alma@vu.nl

10. De verborgen kracht van verwondering en verbeelding

Hoe kunnen we de waarden van waaruit we leven op beeldende wijze vorm geven en tot uitdrukking brengen?

Vrijzinnig protestantisme en religieus humanisme zijn nogal ‘talig’. Taal – zeker de rationele taal die we doorgaans hanteren – heeft haar beperkingen. Talige uitdrukkingen kunnen ‘sleets’ worden of abstract blijven. Daarom is het goed ook andere uitdrukkingvormen voor wat we nastrevenswaardig vinden met elkaar te verkennen. Dat kan helpen om weer nieuwe inspiratie op te doen om belangrijke waarden in je dagelijks leven te realiseren. Met behulp van onze verbeeldingskracht kunnen we

tot nieuwe vormen van expressie komen. Belangrijk is dat we ons eerst bewust worden van hoe en waar onze verbeelding werkt, en dat we haar vervolgens oefenen. Dat doen we met behulp van een stapsgewijze cyclus die een van de trainers, Hans Alma, ontwikkeld heeft in haar onderzoek naar zingeving en levensbeschouwing. Het vraagt geen speciaal creatief talent van de deelnemers. De werkwijze doet een beroep op verbeeldingskracht zoals we die allemaal in ons dagelijks leven inzetten. We worden bovendien geholpen door het kijken naar kunst en het spelen met de eigen herinnering. Zo ontdekken we wat de kracht van verwondering is. Aan de hand van duidelijke oefeningen zetten we in kleine groepjes en individueel steeds een stap in de richting van beeldende expressie van onze waarden en reflectie daarop.

Praktische informatie	
<i>Instelling</i>	Apostolisch Genootschap
<i>Locatie</i>	Gebouw van het Apostolisch Genootschap in Hilversum
<i>Docenten</i>	Hans Alma, Jacky van de Goor, Aafke de Jong, Ed de Jong
<i>Data</i>	4 vrijdagen of zaterdagen van 10:00 tot 15:15 uur, drie keer per jaar
<i>Ingangseisen</i>	Geen
<i>Niveau</i>	De cursus is bedoeld voor ieder die zijn of haar verwondering en verbeelding bewust(er) wil inzetten in de vormgeving van (samen)leven. De cursus stelt geen eisen qua vooropleiding maar vraagt wel voorbereiding in de vorm van het lezen van populair-wetenschappelijke teksten.
<i>Kosten</i>	Nader te bepalen
<i>Te behalen</i>	Certificaat
<i>Aanmelden</i>	Mail naar Hans Alma: h.a.alma@vu.nl
<i>Meer informatie</i>	Mail naar Hans Alma: h.a.alma@vu.nl

11. De Vrijzinnige Lezing

De Vrijzinnige Lezing wordt jaarlijks gehouden in de Geertekerk te Utrecht gehouden en wil vernieuwende, vrijzinnige theologie uit binnen- en buitenland onder de aandacht brengen. Afwisselend spreekt een Nederlandse of een buitenlandse theoloog.

In het eerste deel van de lezing zal Willem B. Drees stil staan bij opvattingen van de negen vrijzinnige hoogleraren die aan de Leidse universiteit godsdienstwijsbegeerte doceerden, vanaf de introductie van dit vak, in 1876, als alternatief voor kerkelijke dogmatiek. Hun antwoorden zijn ook vandaag nog relevant. Gaat het om een omvattend beeld van de werkelijkheid (de spinozistische calvinist J.H. Scholten)? Zijn geloofsvoorstellingen producten van de ‘dichtende verbeelding’, vormen waarmee we iets

wezenlijks proberen te vatten (L.W.E. Rauwenhoff)? Helpt een evolutionair perspectief op godsdiensten om het wezen van religie te vatten, of zijn godsdienstige symbolen en praktijken alleen van binnenuit, als gelovige, te verstaan (C.P. Tiele, W.B. Kristensen)? Draait het om mensen, die zich in deze gebroken wereld oriënteren met hulp van de christelijke traditie of om de eigen plaats in het onuitputtelijk verband? (K.H. Roessingh, H.T. de Graaf) Komen we uit bij cultuurfilosofie, joodse wijsbegeerte en hermeneutiek? (L.J. van Holk, H.J. Heering, H.J. Adriaanse)?

In het tweede deel van de lezing zal Drees, als laatste hoogleraar godsdienstwijsbegeerte in Leiden hun opvolger, zijn eigen positie presenteren. Centraal daarin is het besef dat mensen altijd ergens zijn, een bepaalde positie hebben, een specifieke taal spreken, maar tegelijk ook mentaal afstand kunnen nemen van zichzelf, kunnen reflecteren op hun eigen positie, zich kunnen verplaatsen in een ander. Wij kunnen sociologisch, psychologisch, biologisch bestudeerd worden. Maar wij beleven de wereld en wij oriënteren ons ten behoeve van ons handelen. Er is een binnenkant en een buitenkant. Hoe is in dat licht te denken over onze wetenschappelijke kennis en haar grenzen, over ons handelen, in vrijheid en bepaaldheid, over onze beleving van ons bestaan in dit grote heelal? Welke rol kan het religieuze erfgoed spelen, met de onvoorstelbare voorstelling van een goddelijk perspectief dat ons volstrekt te boven gaat, een hoogste goed, een grond van het bestaan? Kunnen we op een hedendaagse wijze wijsgerig verwoorden wat vrijzinnige theologie zou kunnen zijn? En wat kan vrijzinnige theologie in een veranderende wereld bijdragen aan de menselijke cultuur?

Praktische informatie	
<i>Locatie</i>	Geertekerk, Utrecht
<i>Docent</i>	Willem B. Drees
<i>Data</i>	Vrijdag 24 maart 2023 - 20:00 tot 22:00
<i>Kosten</i>	€10 normaal tarief €5 voor studenten
<i>Aanmelden</i>	http://www.devrijzinnigelezing.nl/
<i>Meer informatie</i>	http://www.devrijzinnigelezing.nl/